

Cristian Bădiliță

Laura Stanciu

**GENIUL
GRECO-CATOLIC
ROMÂNESC**

Prefață de Ioan-Aurel Pop

Ediția a V-a



**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2022**

DESPRE ACEST VOLUM

Geniul greco-catolic românesc e un proiect vechi, amânat din motive obiectiv-subiective. La sfârșitul anului 2017 s-au ivit condițiile favorabile realizării lui. Sinodul Bisericii Greco-Catolice, în frunte cu Preafericitul Lucian Mureșan, a hotărât susținerea lui oficială și... financiară; profesoara Laura Stanciu, de la Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, a acceptat să devină coautor; eu însumi am găsit timpul necesar documentării și redactării, după apariția celui mai recent volum din Seria Noul Testament. Anul 2018 a marcat, pentru Biserica ortodoxă unită cu Roma, numită oficial „Biserica Greco-Catolică” din România, comemorarea a șaptezeci de ani de la interzicerea ei samavolnică, prin decretul 358 emis de guvernul lui Petru Groza. Volumul de față se dorește, implicit, un omagiu adus acestei Biserici cu rol esențial în europenizarea României. Vorbim de prima instituție românească, de peste munți, care a lansat, *acum peste trei sute de ani*, „proiectul de țară” valabil și astăzi: *occidentalizarea* la nivel de civilizație, cultură și spiritualitate.

Eroii volumului sunt tot atâtea *ipostaze concrete* ale acestui proces, înțeles nu ca un gest de obediență necritică față de valorile Apusului, ci ca o strategie sistematică, uneori, poate, exagerată, *de recuperare a propriei identități latine, române și creștine*. Sumarul poate fi oricând lărgit. Am optat pentru un număr de personalități, aproape cincizeci,

cunoscute publicului larg. Nume precum Ioan Budai-Deleanu, George Coșbuc, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Iuliu Maniu sau Corneliu Coposu aparțin patrimoniului nostru național. Dar câți știu că ei sunt și fii ai Bisericii Greco-Catolice? Prin acest demers sperăm că Biserica celor șapte episcopi-martiri, beatificați de papa Francisc în iunie 2019, va ieși din „colțul uitării” sau al minimalizării, unde este ținută de șaptezeci de ani. Edițiile viitoare pot aduce completări sumarului. Publiciștii George Bariț sau Iacob Mureșianu, istoricul și teologul Ioan Rațiu, geograful Ioan Rus, autorul *Icoanei pământului*, genialul pictor Octavian Smigelschi, scriitorii și criticii literari Dumitru Caracostea, Ilarie Chendi, Vintilă Horia, Victor Papilian, Mircea Zaciuc, Nicolae Balotă, Nicolae Breban, Gabriel Țepelea, Radu Brateș, marea soprană Virginia Zeani, sau actorul Ovidiu Iuliu Moldovan, folcloriștii Nicolae Pauleti, Enea Hodoș, Mihai Pop și Ioan Talos, remarcabilul pedagog Toma Cocișiu, inițiatorul „școlii experimentale de la Blaj”, realizatoarea de televiziune Lucia Hossu Longin și mulți alții pot figura oricând într-o versiune lărgită a cărții. Am fost însă obligați să ne impunem o limită. *Geniul greco-catolic românesc* se cuvine continuat de un *Dicționar al personalităților greco-catolice de la 1700 până în prezent*. Bibliografia generală conține câteva titluri-reper.

*

În ce privește structura, fiecare capitol este alcătuit din trei părți: un text despre personalitatea respectivă, pe care am încercat să o punem într-o lumină inedită și un fragment reprezentativ din opera sa, uneori modernizat (în cazul autorilor vechi, pentru a ușura lectura și înțelegerea lui).

*

O dificultate în plus o reprezintă numele și prenumele. Pentru a-și sublinia latinitatea, românii ardeleni au inventat strategii onomastice, demne a fi descrise, pe

larg, într-o teză de doctorat *sui generis*. Uneori întâlnim „nume de substituție”, alteori, pseudonime create în semn de omagiu adus unui predecesor. În fine, există și cazul dublării numelui românesc prin corespondențul său străin (îndeobște german), ca efect al înnobilării. Iată câteva exemple: numele de familie al celebrilor frați Aron și Nicolae *Densușianu* era Pop. Teologii-profesori de la Blaj i-au rebotezat pe fiii preotului Pop din *Densuș* plecând de la denumirea localității lor de baștină, pentru a-i deosebi de „Pop” din alte localități. Astfel, Aron și Nicolae au devenit „Densușianu” atât în acte, cât și în memoria colectivă. Numele *originar* al lui Iuliu Maniu era „Man”, o singură silabă. Conform tradiției latinizante, strămoșul său a ținut să adauge sufixul latin *-ius*. De aici forma, intermediară, *Manius*, iar prin simplificare, „Maniu”. La fel stau lucrurile în ce privește numele „Bărnăuțiu” (inițial, „Bărnăuț”) sau „Șuluțiu”. Spre deosebire de acestea, păstrate cu restul sufixului *-ius*, numele „Barițiu” s-a impus în forma scurtă, „Bariț” (este și numele Institutului de Istorie din Cluj). Un caz aparte îl reprezintă numele faimosului Axente Sever (numit, în realitate, Ioan Baci). Într-o scrisoare autografă, revoluționarul își arată indignarea față de forma incorectă a pseudonimului său, „Axente Sever”, insistând să i se spună, corect, „Axentie Severu”. Ioan Maiorescu, tatăl marelui vizionar junimist, Titu, se numea „Trifu”. El și-a schimbat numele în semn de omagiu față de Petru Maior. La fel a procedat Ioan Moldovan, alintat „Moldovănuț”, care a inserat numele episcopului-întemeietor în interiorul propriului nume, devenind Ioan *Micu* Moldovan. Numele complet al episcopului-întemeietor are, și el, o poveste. Ioan Inochentie Micu-Klein se numea, de copil, doar Ioan Micu. Devenind călugăr basilitan și-a adăugat numele „Inochentie” (forma corectă, pe care o folosea el însuși, era „Inochentie”, nu „Inocențiu”); după

ce a fost înnobilit de împăratul Carol al VI-lea, a devenit și „Klein”, echivalentul german al românescului „Micu”. Toate formele onomastice folosite în acest volum au fost cântărite cu atenție și sunt folosite argumentat.

*

Un important număr de persoane m-au ajutat, în timpul pregătirii și redactării acestui volum, cu titluri rare, greu de găsit, cu sfaturi, explicații, bibliografii. Mulțumiri, pentru răgaz și disponibilitate, episcopului Virgil Bercea, episcopului Florentin Crihălmeanu, episcopului Claudiu-Lucian Pop, Laurei Stanciu, lui Ion Moldovan, profesorilor Ilie Rad și Ion Buzăși, doamnei Ana Blandiana, domnului Aurel Podaru, profesorului Sergiu Pavel Dan, profesorilor Liliana Maria Popa și Ioan Nicolae Popa, domnului Leontin Iuhas, profesorului Gheorghe Chivu, profesorului Eugen Pavel, profesoarei Niculina Iacob, lui Cosmin Ciotloș, lui Emanuel Conțac, lui Denis Benzar, domnului Niculae Gheran, părintelui Remus Mircea Birtz, părintelui Ioan Fărcaș, părintelui Ioan-Irineu Fărcaș, părintelui Cristian Barta, academicianului Gheorghe Păun, lui Mihael Balint, părinților Anton Rus și Cristian Rus, părintelui Ioan Mitrofan, doamnei Mirela Popa-Andrei, doamnei Greta Miron, doamnei Liana Biriș, domnului Alexandru Cistelean, domnului Daniel Dumitran și Alexandrei Giula.

*

Forma finală a întregului volum îmi aparține. Am rescris toate capitolele semnate „Laura Stanciu” (L.S.), cu intenția de a realiza o minimă unitate stilistică și a înlăsa, pe cât posibil, lectura. La finalul textelor mele apar inițialele „C.B”. Pentru redactare și paginare mulțumesc echipei de la Editura Vreamea, coordonată de Silvia Colfescu.

Cristian Bădiliță